

Cvito Fisković

OSOBITOST TROGIRSKO-SPLITSKIH KAŠTELA LJETNIKOVACA

Posljednjih dana veljače 1582. sklopio je u Kaštel-Kambelovcu trogirski plemić Duje Lipeo s bračkim klesarom Jakovom Radojkovićem iz Pučišća ugovor da mu napravi na njegovom kaštelu kameni balkon. Trebao je biti sličan balkonu na palači trogirskog gradskog kneza iste veličine u svim dijelovima, konzolama koje će ga podržavati, pločama, stupićima, pilastrićima i završnim arhitravom. Nekima od tih dijelova su u ugovoru određene i mjere u stopama, a balkon je u svemu morao biti udoban, lijep i izrađen u vrsnom kamenu. Majstor je obećao Lipeu da će mu donijeti u njegov kaštel samo oklesane ali ne konačno doradene dijelove do konca ožujka, a kad ih majstori izglučaju, trebaju se podudarati s ugovorenim mjerama. Ne donese li gotovu cjelinu u ugovorenom roku, Lipeo će biti slobodan i moći na račun i trošak majstora Radojkovića dati izraditi naručeni balkon drugom klesaru kojeg za to nađe i povjeri mu taj posao. Duje se pak obavezao u toj narudžbi da će majstoru Jakovu isplatiti za dovršeni balkon i za njegov dovoz jedanaest cekina, na račun kojih mu je odmah isplatio dio i to trideset sedam lira. Obojica se složiše da će im u slučaju nekog spora koji bi mogao među njima nastati presuditi bilo koji sud u Dalmaciji. Dogovorivši se i o ostalim načinima u slučaju zastoja rada, izručivanja balkonskih dijelova i isplate, točno i potanko, Duje je ugovor koji je sam sastavio i napisao, preveo te ga protumačio majstoru na hrvatskom jeziku. Jakov ga nije potpisao jer nije znao pisati, ali ga je prihvatio nakon što mu je bio preveden riječ po riječ pred svjedocima, a ti bijahu Ivaniš Martesić,¹⁾ sin Gastaldov, majstor Ivan Orsilović i Stipan Milatović.²⁾

U tom ugovoru, koji ima uobičajeni pravni oblik, iako ponešto nespretan jer ga nije sastavio javni, općinski bilježnik, zanimljivo je istaći nekoliko zapažanja. Iako u Trogiru u tom vremenu, pri kraju 16. stoljeća, u doba naše zrele renesanse, bijaše mnogo klesara, okupljenih oko vrsnih i već u rimsko doba poznatih kamenoloma, ipak je ovaj trogirski plemić odabrao Bračanina. Taj izbor ponovo potvrđuje da su brački kamenari bili poznati u splitsko-trogirskom području i da im građani obalnih naselja

povjerahu izradbu kamenih građevinskih radova, iako je dovoz te građe bio teži i dulji preko mora s otoka negoli iz trogirskih kamenoloma.

Jakov je vjerojatno bio vrstan klesar. Pripadao je poznatom rodu kamenara kao i majstor Nikola Radojković, koji je pokopan u renesansnoj Gospinoj crkvi na Batku u svom zavičaju Pučišćima na Braču te na svoju nadgrobnu ploču uklesao natpis u renesansnoj kapitali:

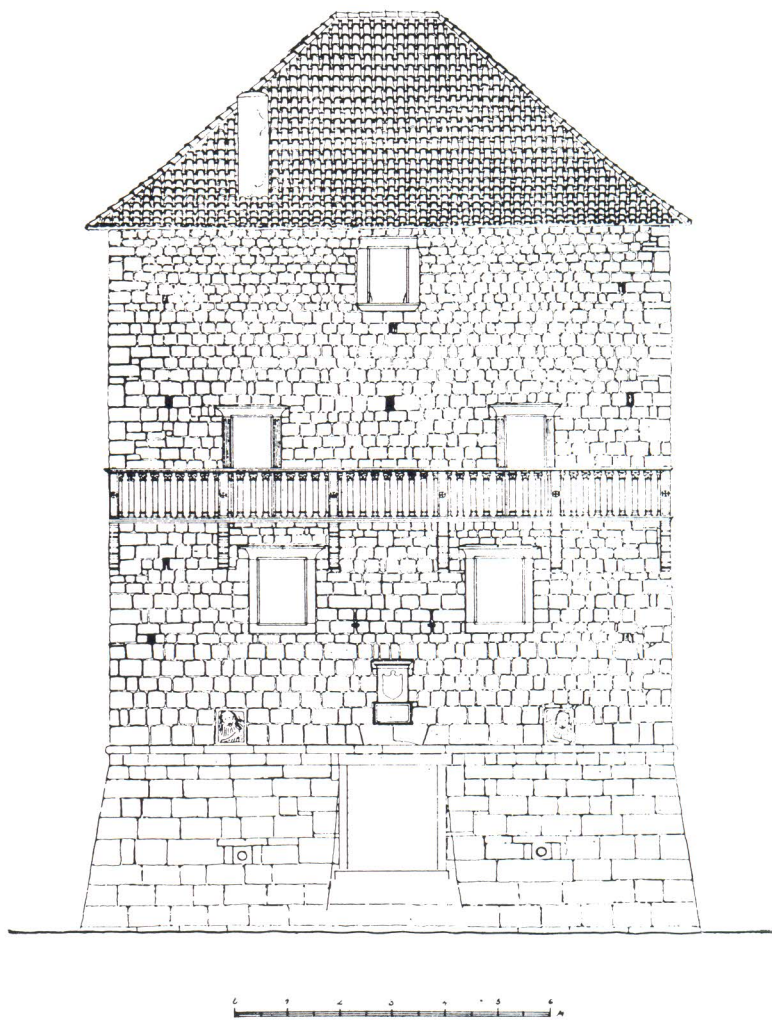
DEPOSICIO MGRI
NICHOLAI
RADOICHOVICH
SVORV̄ . Q . HEREDV̄.
VLTIMA DOMVS
MDXXIII

(Grob majstora Nikole Radojkovića i zadnji dom njegovih nasljednika 1524)

Na toj ploči Jakovljevi predak uklesao je s ponosom lava koji u medaljonu drži razvijen grb s vrpcom, a u njegovom polju klesareva ruka stiska dlijeto i čekić, znamen majstorova zanata.³⁾ Klesar je taj reljef oblikovao u renesansnom slogu u kojemu je radio s poznatim gotičko-renesansnim kiparom i graditeljem Andrijom Alešijem.⁴⁾ Vjerojatno mu je bio suradnik u Trogiru kada je Dračanin u svom poznatom djelu, krstionici trogirске stolne crkve, uz pomoć Nikole Ivanova Firentinca smiono spajao gotiku, renesansu i antiku posuđenu iz Dioklecijanove splitske palače. Pripadajući tom rodu i toj likovnoj sredini majstor Jakov Radojković je vjerojatno izradio za Lipea balkon u renesansnom slogu koji se u evropskoj umjetnosti već izvijao u manirizam, ali se u pokrajinskoj dalmatinskoj umjetnosti još ispoljavao u čistijoj predaji.

U svibnju 1585. priložen je ugovoru dodatak prikazan u pisarnici trogirskog gradskog kneza koji ga je potvrdio i odobrio. Svakako prisustvo bračkog klesara u splitskom području na kojem se nalazio, kako ćemo vidjeti, kaštel Lipeo i majstorov dodir s trogirskim građanima, nisu izuzetni jer su dubrovački, splitski, zadarski, kliški i korčulanski umjetnici, usprkos vrsnoći trogirskih kamenara u 15. i 16. stoljeću radili ponekad u Trogiru⁵⁾ ili tu unosili svoje radove.

Ta povezanost dalmatinskih majstora, koju je ojačao vrsni Juraj Dalmatinac, poduzetni graditelj i vješti poduzetnik u XV stoljeću, doprinijela je razvijanju zajedničkih odlika dalmatinskog graditeljstva toga i kasnijih vremena. Majstor Jakov ne bijaše pismen kao ni mnogi naši kamenari, osobito oni iz ranijih stoljeća. Učili su pokretati lagano dlijeto i oprezno kuckati čekićem u radionicama svojih učitelja, ali škole za opismenjavanje ne pohađahu, pa su i slova klesali po pruženom im nacrtu. Jakov nije znao ni talijanski, iako je taj jezik trgovina rasprostirala, a mletačka vlast službeno nametala Dalmatincima. Lipeo je stoga morao riječ po riječ ugovora prevesti i rastumačiti na hrvatski koji on nazivlje »naš skijavonski jezik«, a već odavna znamo i po prijevodu Riva dei Schiavoni u *Riva od Hrvatov* da to znači hrvatski. Lipeo je znao, dakle, na svom materinskom jeziku i pravne izraze iako oni u ovom ugovoru

Kaštel Štafilić. Rekonstrukcija S. Machiedo (Foto: Živko Bačić)

bijahu jednostavni. To je i prirodno kad se zna da su u to doba, a i ranije i kasnije, trogirski plemići i učeniji pučani poznavali i književne izraze. Očito im je hrvatski jezik bio »rođeni i obiteljski« kao i zadarskima, kako je izjavio Frano Fanfogna sredinom 18. stoljeća, kad se talijanski jezik još jače bio rasprostranio u Dalmaciji. Stoga je ne samo crkva već i mletačka vlast bila primorana upotrebljavati i u Trogiru naš jezik.⁶

Posebno nas u ovom još neobjavljenom ugovoru zanima ono zbog čega je i sklopljen, a to je gradnja balkona ograđenog stupićima i pilastri-

ćima koje s arhitravom sačinjavaju kamenu ogradicu, naslonjenu na kamene vodoravne ploče i konzole pod njima. Ti stršeci kameni balkoni bijahu uobičajeni u dalmatinskom kasnogotičkom i renesansnom, a potom i baroknom graditeljstvu, na mnogim palačama i kućama 15—18. stoljeća. Sretamo ih već u gotičkom obliku na jednoj trogirskoj kući, na Arnerijevoj palači u ulici sred Korčule, na Jezusovićevoj na Prijekomu u Dubrovniku.⁷⁾ Taj dubrovački već prelazi u renesansni slog 16. stoljeća, kada balkoni češće ukrašu dalmatinske kuće. Onaj na Paladinijevoj palači na gradskim zidinama Hvara nosi na ogradići i stupove za odrinu, unoseći tako taj hortikulturni ladanjski motiv na gradsku palaču, a rasprostirajući se uzduž njenog pročelja kao i na Kapelovoj palači u Burku u istom tom gradu,⁸⁾ i na vitkoj Vitturijevoj palači, sada samostanu benediktinki u Trogiru.⁹⁾

Ali, u Trogiru se, rascvjetalom u renesansi, i romaničko-gotička stolna crkva okitila balkonom, a uz nju i Kneževa palača. To je upravo onaj balkon palače Gradskog kneza ili Gradske vijećnice na glavnom trogirskom trgu koji je Duje Lipeo osobito volio, pa je tražio u svojoj narudžbi i ugovoru s majstorom Jakovom Radojkovićem da mu napravi isti takav na njegovom kaštelu. Po toj narudžbi doznasmo, dakle, da je ta središnja trogirska palača pred prostranim trgom imala i prije 1582. balkon. Međutim ta je značajna palača srušena 1890. i pri njenoj obnovi stari balkon, vjerojatno već i ranije srušen, nije sačuvan. Natpis postavljen na novogradnji kazuje da je bila »davno oštećena« i da je obnovljena »u starom umjetničkom slogu«¹⁰⁾ kao da želi opravdati rušenje izvornog i vjerodostojnog spomenika. Ali, eto, Trogirani, svoju staru vijećnicu obnoviše, kao i Splitsani bar u neoslogu kraja 19. stoljeća, a izvorni njen oblik nam se sačuvao samo približno u crtežu i fotografiji. Na Clérisseauovu crtežu iz sredine 18. st. vidi se na bočnom dijelu pročelja mali balkon, ali slobodno nacrtan pa se o njemu ne može ništa određena reći.¹¹⁾ Međutim postojanje tog pobočnog malog balkona nuka nas na pretpostavku da je postojao i središnji, veći balkon na istom pročelju. Na fotografiji stare vijećnice ili kneževe palače prije njene obnove ne vidi se nikakav balkon na njenom pročelju, ali je po obliku prozora jasno da je kat bio srušen u prvoj polovici 19. stoljeća i obnovljen u neoklasicizmu kao i na splitskoj vijećnici.¹²⁾ Tada su vjerojatno balkoni skinuti kao što su na splitskoj vijećnici uklonjeni gotički prozori. Pri obnovi trogirске vijećnice godine 1890, u doba neoslogova, njeno pročelje je dobilo neorenesansne balkone obnovljene vjerojatno prema izvornim kojima se našlo tragove, sada jedva vidljive na staroj fotografiji sačuvanoj u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu a od kojih je jedan vidljiv i na Clérisseauovom slobodnom i tek približno točnom crtežu.

Sklonost Trogirana prema balkonima očituje se u 16. stoljeću i pri gradnji njihovih kaštela. Ta pojava, potaknuta humanističkim nazorima građana ovog kulturnog renesansnog grada, ispoljila se, dakle ne samo na njihovim gradskim kućama, među kojima je i Vitturijeva palača okrenuta ljepoti mora i čiovskog krajolika,¹³⁾ već i na utvrđenim kaštelima plemića na obali trogirskog polja. Iako prvotna svrha kaštela bijaše obrana plemićkih posjeda koja im nametaše tvrđavni oblik, ipak su im podignuti balkoni otkrivali i ladanjsku namjenu. Utvrda je tako sadržajno i formalno sljubljena s ljetnikovcem. Balkon je sred pročelja svog kaštela

Kaštel u Marini (Foto: Živko Bačić)

na domak moru podigao krajem 15. stoljeća humanista Koriolan Cipiko,¹⁴⁾ davši mu dvojni izgled, s kopnene strane obrambeni, tvrđavni, a s morske ladanjski, možda i po uzoru na splitsku Dioklecijanovu palaču. Po ugledu na Koriolana Cipika i braća Vitturi ukrašiše svoj kaštel u Lukšiću s većim južnim te zapadnim i istočnim djelomično sačuvanim malim renesansnim balkonima,¹⁵⁾ ali je Pavao Antun Cipiko unuk proslavljenog Koriolana početkom 16. stoljeća opasao balkonom svoj Kaštel zvan Novi¹⁶⁾ ne samo uzduž jednog već oba pročelja. Sa sjevernog mu se pružao pogled na polje i gore dok se uživala ljetna hladovina, a s južnog

se motrio Kaštelanski zaljev, pitomi obrisi Čiova i u daljini Solin i Trogir, pa se moglo i osunčati u zimskoj tišini vedrog podneblja.

Na Novom Kaštelu ostvaren je pak najveći domet srednjodalmatinskog ladanja, skućenog onda zbog mogućeg nasrtaja neprijatelja. Na oba balkona se pristupalo kroz dvojna vrata izravno iz dvije sobe, što je pružalo nesumnjivo veću udobnost stanovanja, a njihovu površinu činilo svrsishodnijom. Na žalost, nije sačuvano to najveće dostignuće domaće renesansne kulture u ovom stapanju kaštela utvrđenog topovima u prizemlju s ljetnikovcem okićenim dugačkim balkonima. Oba balkona su potpuno oborena vjerojatno u prošlom stoljeću kad su srušili ne samo njihove prozračne ograde nego i ploče i trostruke vitke konzole, a nastojanje Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Splita i plan obnove izrađen od njegova arhitekta Stanke Machiedo nije još ostvaren.¹⁷⁾

Tu će obvezu, međutim, trebati doskora ispuniti jer je riječ o uzornom spomeniku koji određuje tipologiju čitave jedne spomenične vrste određenog vremena u određenom prostoru. Pored najbrojnijih slučajeva spomenimo i renesansni balkon koji se uzdiže na kaštelu obitelji Ferro-Pera u Kaštel-Štafiliću, a zaprema širinu čitave sjeverne strane strane zgrade. Njegova ogradica ima stupiće tzv. dvostruke kruške sa središnjom »bisernom ogrlicom«, pa je lijep primjer primjene stilskih obrazaca gradskih kamenorezaca u ladanjskom prostoru. I Kaštel-Štafilić s renesansnim grbom te obitelji imao je također balkon koji je obuhvaćao čitav sjeverni zid. Od toga balkona, koji je monumentalno uljepšavao pristupnu stranu građevine, na žalost, ostala je samo jedna konzola, pa se vrijednost razrade cjeline tekar domišlja.

Potpunije ostvarenje uspostavljenog sustava nalazimo sa zapadne strane Trogira, u selu Marini gdje je krajem 15. stoljeća trogirski biskup podigao sličan balkon na svojem kaštelu.¹⁸⁾ Po postavi uzduž čitavog pročelja visoke zgrade taj balkon nalikuje onome s Cipikovog Novog Kaštela ili onome s kuće-kule na gradskim zidinama Trogira. Na sjevernom zidu bio je prikladan za sklanjanje od ljetne žege, ali je pogled na duboki zaljev i sučelnu ravan poljoprivrednog imanja uvjetovao njegov položaj. Zanimljiviji je to više što strši nad samom površinom mora, a ispod izbačenog kruništa visoke kule i to sa strane odakle joj je jedino mogao doprijeti neprijatelj. Balkon je dakle, svojom smionom postavom zanijskao smisao utvrde uz obalni rub naselja branjenog s kopna, ali je takvim okretanjem od kmetskih naseobina pojačao izdvojenost biskupskog odmarališta. Balkon je bio srušen, a nedavno je pri obnovi Kaštela u režiji Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika iz Splita ponovo uspostavljen.¹⁹⁾

Može se, dakle, doista reći da su balkoni kao izrazita osobitost svih tih kaštela davali utvrđenim kućama za ladanje splitsko-trogirskog područja posebni izgled, općenito rijedak u baštini hrvatskog primorskog graditeljstva. Onovremena humanistička kultura sa svojim oplemenjivanjima okvira ljudskog življenja i okretanjima prema neposrednoj okolini sigurno je zadala arhitektonski tip tih višestruko svrsishodnih građevinskih cjelina. Ali, balkoni na njihovim pročeljima, osim što su promicali svijest uživanja u prostranstvima krajolika sagledivih iz ladanjskih stanova, znatno su doprinijeli estetskoj doradi utvrđenih građevina. U njihov primarno zatvoren blok unosili su sastavnicu minuciozne kamenarske

razrade onog člana, koji je plastički istaknut dobio svoju punu likovnu važnost pri usklađivanju vertikalnih i horizontalnih čimbenika u kompoziciji pročelja. Preko balkona se k tome provela izravna veza unutrašnjosti plemičke kuće i širine vangradskog prostora, i to na katu izdvojenom od pučkog života same okućnice ili poljoprivrednog okoliša. Veziva se, naime, uz najreprezentativnija odjeljenja povremenog stanovanja koja su iznutra bila opremljena kaminima, zidnim umivaonicima i ormarima srodne klesarske obrade u vladajućem stilu. U tom pogledu balkoni su bili u sastavu stambenog prostora usklađeno oblikovanog na čitavoj katnoj razini, a u funkciji uljepšavanja vanjštine čvrstih višekatnica. One su se, dakle, i oblikovano i sadržajno višestruko isticale u svojoj sredini, a okolnosti povijesnog života sklopiše im skladne likove. S naglašenom obrambenom ulogom nužno su se dizale u visinu i bile čvrsto zatvorene u svojoj građevnoj masi, ali su preko plastički jedino razrađenih balkona opredmetile onu crtu ladanjske naravi koju su na sigurnom teritoriju Dubrovačke Republike potpuniije ispunile prostrane terase u slobodnije razvedenim ljetnikovcima.

Postavljanje vitkih balkona na utvrdnim kaštelima proslijedilo se i nakon humanističke epohe u srednjodalmatinskom području. Nadbiskupov dvor iz 18. stoljeća u Kaštel-Sučurcu, o kojem je nedavno pisao i Duško Kečkemet, ima barokni balkon u istaknutom dijelu pročelja sa završnim zabatom. Taj se pak povezao sa srednjovjekovnim obrambenim kruništem i gotičkom biforom, ali se kao umetak ne može smatrati renesansnom tvorevinom, nego tek odjekom ustaljene pojave užeg područja. No to na svojstven način pojačava osobitost određenog rješenja koje bijaše uvjetovano društvenim položajem trogirsko-splitskih plemića i crkvenih glavara kao zemljoposjednika na prostoru vangradskog ladanja izloženom opasnostima s obližnje turske granice a naseljenom prilično nemirnim kmetskim živiljem. Uz takve odrednice oblik utvrđenih kaštela, ukrašenih i oplemenjenih balkonima, odaje i privrženost domaćih klesara i graditelja jednom iznađenim uzorima stilskog oblikovanja arhitekture. Iz splitsko-trogirskog okružja, gdje su dotična arhitektonska rješenja proistekla iz određenih povijesnih prilika i bila čvrsto ukorijenjena, izgleda da su utjecala i na druge dijelove Dalmacije u sličnom položaju skućene uz granicu osmanlijskog carstva. Sreta ih se tako i na renesansnom kaštelu u Vodicama, gdje balkon okriljuje čitavu višekatnicu. Nazivaju je imenom obitelji Čorić, ali gotičko-renesansni grb s kulom na štitu u pticom vrh kacige vezuje se s inicijalima HS koji upućuju na drugog nekog vlasnika. O samome grbu F. A. Galvani u svojoj knjizi »Il re d'armi di Sebenico« i K. Stošić u svojoj knjizi »Sela šibenskog kotara« ništa potanje ne znaju. Drugi pisac ipak pretpostavlja da je to grb Jerolima de Saracenis kojemu je majstor Ivan s Hvara 1533. gradio kuću u Vodicama.

Po uzoru starijih kaštela iz 15—16. stoljeća, kako proizlazi iz naveđenog ugovora, Dujam Lipeo je podigao balkon na svojem kaštelu. Sagradivši utvrđeni ladanjski dom kraj Kambijeva kaštela sreo se s klesarom Radojkovićem, pa je u dogovoru s njime uzdržao stari oblik sa užeg područja. Dok ga rijetkog u dalmatinskom graditeljstvu ne rabe ni dubrovački ljetnikovci, a ne poznaju kašteli s otoka Brača, Hvara, Šolte i Visa ni kašteli zadrarskog područja, a ni makarskog primorja.

kao stilsku novinu XVIII stoljeća usvojili su ga korčulanski kamenari na svojem pograničnom tlu.^{19a)} Ipak su utvrđeni ljetnikovci s balkonima i po vremenu svojeg javljanja i po brojnosti inačica ostali izražajna osobitost trogirsko-splitskog primorja. Tu je ona bila uvjetovana razvitkom humanističkog nazora kulturnih Trogirana, plod njihove želje da uživaju u ljepoti okoline, mora i krajine, te da joj se dive sa balkona, a ujedno i potrebitom obranom od Turaka, koji nisu štedjeli kaštelanska polja i kmetove, kao one na dubrovačkom području. Duje Lipeo je krajem XVI stoljeća nastavio pomodnu predaju gradnjom otvorenog, sunčanog balkona u Kaštelima. On sebe oslovljava u ugovoru u veljači 1582. godine »messer« što znači gospodar, a potvrđuje da je doista pripadao poznatom trogirskom plemićkom rodu. Da je ugovor pisao javni bilježnik, on bi ga bio, po uobičajenom poštovanju i dodvaranju, oslovio i drugim dostojnim naslovima, ali on bi sam sebi bio smiješan kada bi ih ovdje lično zapisivao.

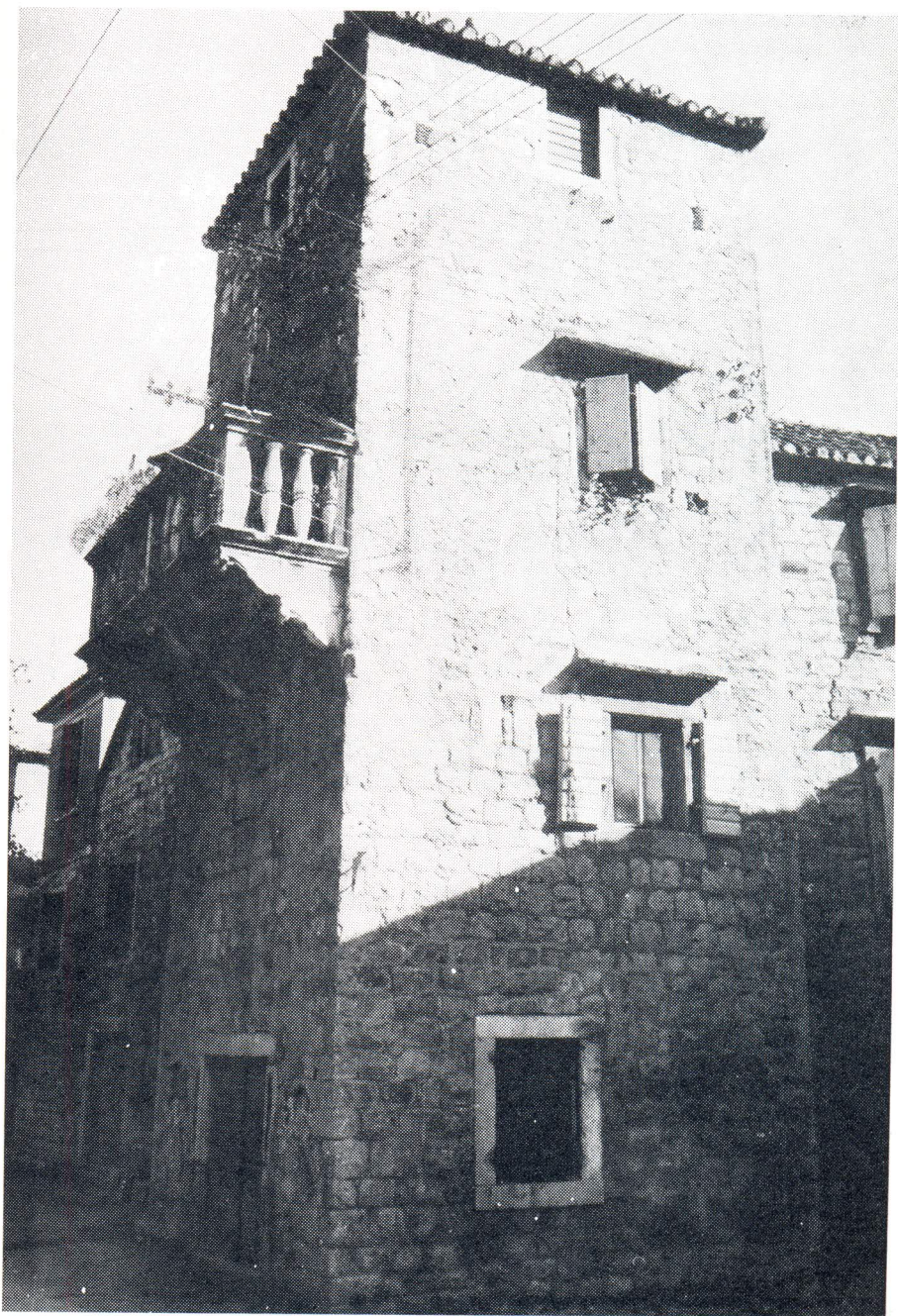
Rod Lipeovih je davno nestao, pa mu je spomen rijedak kod starih pisaca i u poznatim ispravama. Duje Srećko Karaman navodi ispravu iz Papalićeva splitskog arhiva u kojoj se 1502. spominju Jerolim, Duje i Dominik Lippeo.²⁰⁾ U bogatom popisu imovine pokojnog Ivana Statilića, gdje su, među dragocjenostima 1562. pozlaćene naušnice s privjescima kovane na hrvatski način, male i velike kositrene ili srebrne zdjele i čaše kovane mađarskih kovom i skijavonski mač okovan srebrom, ubrojene i dvije srebrne posude koje su date u zalog gospođi gospodina Jerolima Lippeo, koju taj popis nazivlje »madona« što također označuje njeno plemićko porijeklo,²¹⁾ jednako kao i ovdje spomenuta rodbinska veza s obitelji Cambi. Heyer piše da je obitelj Lippeo davno nestala, a grb joj poistovjećuje s onim obitelji Karalipeo.²²⁾ U arhivu Garanjin Fanfogna u Državnom arhivu u Zagrebu spominje se 1619. i 1621. Franka, baštinica Grgura Lippeo iz Trogira udata za Jurja Laskaris, a zatim za Ivana Zapića. U dominikanskoj crkvi u Trogiru na zidu je ploča s natpisom Roze Lippeo:

LIPPEO ROSSA CINERESQEX
TESTAM DOMNII
MICHAEL NEPOS HVC TRANSFV
HONESTE PIEQ SEPELIREC
AÑO DNI MDCXVII

(Prah Ruže Lippeo ovamo je prema Dujinoj oporuci nećak Mihovil prenio i pobrinuo se da ga dostojno i pobožno sahrani godišta gospodnjeg 1617.)

Na ploči je grb sa dva vodoravna pojasa u polju. To bi se, dakle, moglo smatrati grbom obitelji Lippeo.

Među kaštelima koji se poređaše uz more na splitskom i trogirskom području u Solinskom zaljevu jedva da se spominje Kaštel Lippeo. Marko Perojević ga u svojoj knjižici o Kaštelima ne navodi, iako izričito veli da ih je svih nabrojio.²³⁾ Pavao Andreis ga ne ubraja među kaštela jer

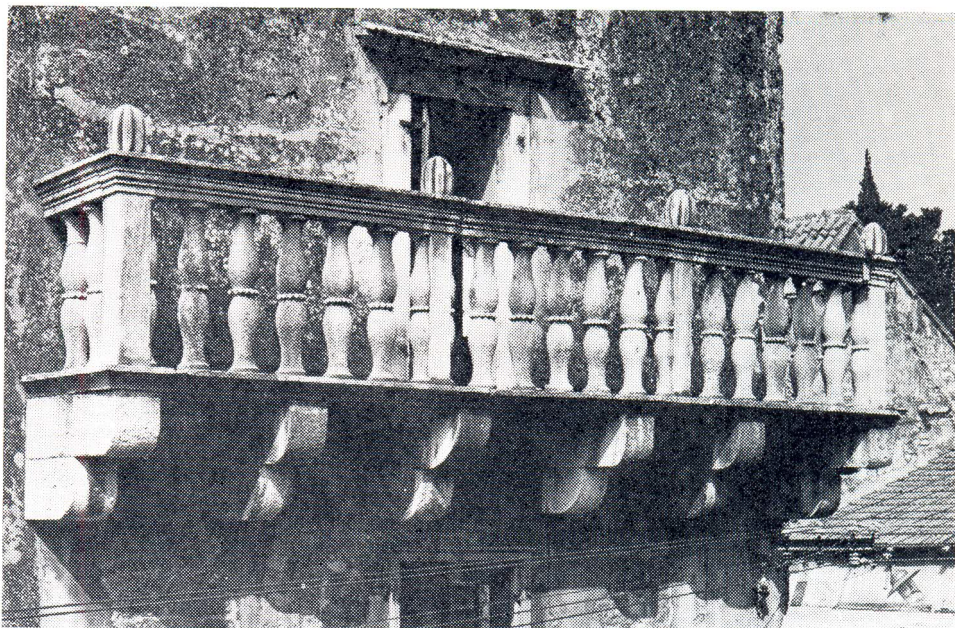

Kaštel Ferro u Štafiliću (Foto: Živko Bačić)

se nalazio na splitskom zemljištu. Vjeko Omašić piše da je pripadao trogirskoj obitelji Lippeo ili Lipić, ali mu ne određuje točno mjesto. Jednom ga smješta u neodređenom prostoru zapadno od Kambijeva Kaštela,²⁴⁾ a zatim sjevernije od starog sela Kambelovca.²⁵⁾ Ali bez obzira na to Omašić je upozorio da je Margarita kći Jerolima Cambi bila udata za liječnika Mihovila Lipeo i da je tako njegova obitelj naslijedila kaštel koji bijaše sagradio njen otac Jerolim.²⁶⁾ Time bi postalo jasno kako je trogirski plemićka obitelj dobila kaštel na zemljištu stare splitske općine koji se nazivaše njihovim prezimenom sve dok nisu izumrli. Lipeje je naslijedila obitelj Dudan²⁷⁾ i prema tome je jasno da se Kaštel Lipeo nalazio u neposrednoj blizini onog dijela sela Kambelovca, koji se zvaše, vjerojatno po starom ribnjaku Piškera, a i do danas je zadržao svoje ime, a valjda još i bliže glomazne kuće Dudan u tom selu. Izgubivši svoju prvotnu namjenu Kaštel Lipeo je, vjerojatno u XIX stoljeću, srušen i Duje Srećko Karaman mu je našao južno od Dudanove kuće tragove zidova.²⁸⁾ Vjerojatno je pri tom rušenju prikladan renesansni balkon prenesen na kuću naslonjenu na sjevernu stranu okrugle Cambijeve kule unutar Kambelovca.²⁹⁾ Taj balkon ima izraziti renesansni oblik, a sama kuća ne pokazuje oznake tog sloga. Ni njena prizemna vrata ni prozori katova nemaju renesansne profilacije, a uz to ona glomaznošću prekriva i smeta obrani okrugle kule. Čini se, dakle, da je podignuta u prošlom stoljeću.

Njen balkon međutim ima, kako reko, renesansni oblik, stupiće tzv. »dvostruke kruške« opasane u sredini »bisernom ogrlicom« kao mnogi dalmatinski balkoni u XVI stoljeću npr. u Splitu,³⁰⁾ u Hvaru,³¹⁾ u Dubrovniku,³²⁾ u Korčuli³³⁾ i u još nekim mjestima. Tri niza tih stupića dijele četiri pilastrića vrh kojih su na profiliranim gredama »meloni«, slični ali jači od onih na ogradići balkona zvonika trogirske stolne crkve. Konzole pod pločama su bez ukrasa i profilacije, pa su možda i kasnije. Balkon je renesansnim oblikom u potpunom nesuglasju s kućom u koju je uzidan, a ta u pojedinostima osobito u prozorima i vratima, pokazuje način zidanja XIX stoljeća, kada je i mogla biti sagrađena na tom mjestu i prekriti obrambeno, tada već nepotrebno, djelovanje okrugle kule. To nas navodi na pretpostavku da je, možda, ovaj balkon premješten sa srušenog kaštela Lipeo. Ukoliko je ta pretpostavka točna onda bi balkon mogao biti rad bračkog majstora Jakova Radojkovića, iako se ne slaže u cjelini s mjerama koje su navedene u njegovom ugovoru iz 1582. godine. Te mjere doduše nisu ni dovoljno jasne, tim više što je Lipeo uporno tražio da balkon u duljini i širini bude jednak onome na palači trogirskog gradskog kneza, koji je, ako je njegova rekonstrukcija točno izvedena u XIX stoljeću, sličio ovome kaštelanskom.

Nijedan se od Lipeovih, bar koliko dosad znamo iz povijesnih izvora, nije istaknuo u povijesti svog grada. Duje Srećko Karaman smatra da je to prezime slavenskog porijekla i da potiče od riječi *lipa*, te da se taj rod starinom zvaao Lipić, a kasnije poprimio dočetak na -eo, kao Mladinović *Mladineo*,³⁴⁾ Kuparić *Kupareo*, Urmanić *Urmaneio*, Cetinić *Cetineo* i ostale dalmatinske obitelji. Ivo Babić, ravnatelj trogirskog muzeja, smatra da bi se to prezime moglo javiti i u obliku Lipavić, pa bi tom rodu mogao pripadati i Ivan Lipavić, član obitelji koja je u XV stoljeću

Renesansni balkon u Kaštel Kambelovcu (Foto: Živko Bačić)

u Trogiru imala posjeda (35), a bio je trogirski humanist čiji je prijepis pjesama rimskog elegičara Seksta Propercija i drugih pjesnika, ispisan 1464. upravo u Trogiru, nedavno otkrio Šime Jurić u Vatikanu. U tom kodeksu je i jedna latinska pjesma ovog do sada nepoznatog humanista u kojoj pozdravlja svoj zavičaj Trogir i ljepotu njegova smještaja i okolice. Uspije li povezati Jurićevo otkriće s Babićevom pretpostavkom, shvatit ćemo bolje i gradnju balkona koji je Duje Lipeo, odgojen vjerojatno u obitelji jednog humanista zaljubljenog u svoj kraj, podigao da on i njegovi nasljednici uživaju u ljepoti krajolika koju je njegov pred Ivan u zanosu svog rodoljublja opisao spominjući mirisne i zelene vrtove različitog bilja, vinorodno polje poznato zbog vrsnog vina, plodonosne smokve i ostale voćke, maslinike i žitorodno Čiovo po kojemu volovi oru.

Danas se plodnost tog polja, čistoća tog kraja trogirске i splitske okolice naglo mijenja i naše pokoljenje ne uspijeva da tu ljepotu spasi. Nagrđuju se svakodnevno kaštelanska naselja i polja, uništava im se sklad i usprkos svih upozorenja³⁶⁾ napredna sadašnjica ne zna uskladiti njihovu ljepotu sa suvremenim potrebama. Pa i stari renesansni kašteli trunu, nagrđuju se, a i balkon u zapuštenom sklopu Kambelovca je nepristupačan, pust, bez cvijeća i jedrine djevojaka kojima je bio namijenjen, kao onaj u pjesmi kvatročentičkog pjesnika Matea Marie Boiarda,³⁷⁾ zapušten, samotan i neshvaćen poput mnogih naših spomenika iz rene-

sansnih vremena u kojima se borbenost sklapala s ljepotom kao i na starim kaštelima-ljetnikovcima, čiju sam osobitost u sklopu naše kulturne baštine, dosad još dovoljno nevrednovane, htio istaknuti u želji da ih popravimo i sačuvamo.

BILJEŠKE

- 1) Godine 1494. spominje se Ivan Mardešić, gaštald sela Kruševića, čiji stanovnici grade kulu blizu Cambijeva kaštela. V. *Omašić*, Prilog proučavanju triju sred-njovjekovnih isprava s kaštelanskog područja. Radovi pedagoške akademije 2, Split 1977, str. 243.
- 2) 1582 adi 27 febraro in castel Cambio sia noto et manifesto chi vedera, et lezzerà il presente scritto come m^o Jac.^o Radojcovich della Brazza taglia piera de villa pucischie de una parte et ms Doijmo Lippeo da l'altra parte semo venuti in accordo et di marcato tra di Noi stabilito, et affirmato in questo modo, videlicet m^o Jacomo preditto si obliga con veri effetti di farmi un pozol* a me Doijmo prefato per Castel mio come si è quello in nel palaco di Clementissimo signor Conte et Capitano di Traù ne più grande ne più piccolo ne più longo ne più stretto ne in longeza ne in largeza et in grosseza di pietre ne accresero ne anche in diminuirlo cossi nelli modioni di longeca et largeca et di groseca di essi modioni come anche di pianche di longeca et largeca et di prefate pianche et il medemo di collone di alteca et di groseca et de numero de ditte collone et pilastri di quella medema alteca tre quarti longi in tella testa e grosseza tre pie per quadro in suso in la testa et abasso quello si richiede uno pilastro di quella medema longeza uno piede largo in tella testa et groseca tre quarti duoi pilastri di quella medama alteca tre quarti longi in tella testa et grosseza tre quarti. Doi architravi longij pie quatro di bona mesura altri duoi di dui per mezo cadauno, e grossi pie tre per quadro et tutto altro che fa al bisogno, et util et belezza del preditto pozol del tutto secondo e quello come e quello del Clementissimo s.^r Conte di Traù et sopra tutto preditto pozol sia fatto di bona pietra obligandosi suddetto m^o Jacomo di condur et darmi preditto pozol qui al mio castel solum darmello spuntado ma quando serra lavorato et compito per li maestri possi esser equal et con risponder di longeca e di largeca et di grosseca di pietra dil tutto come di sopra e ditto et descritto il tutto chiaramente et particolarmente per il che prefato m^o Jac.^o si obliga di condur qui esso pozol per finà il tutto mese di marzo proxime venturo altrimenti non conducendolo ne dagandolo in tal termine che mi preditto Doijmo Lippeo possi quello farlo fare da altri magistri a tutte et qualunque spese danni et interessi quomodocumque et quantumque di esso mistro Jac.^o cusi in condur esso pozol come in farlo fare d'altro maistro come delli più magistri rimanirebbe di accordo per prefato pozol senca cavilation ne attacho di cosa veruna che mi fusse mosso per prefato m^o Jac.^o Radojcovich per il qual pozol ut supra dechiarito et descritto mi obligo io Doijmo preditto darli, et pagarli per tutto pozol ducati undisi a rason de lire sei soldi quatro per ducatto et non ultra più cusi come havimo fatto il mercato et contentantosi esso m^o Jac.^o di voler dar et condurlo qui tutto ditto pozol per suddetti ducati undisi a rason come di sopra altrimenti non attendendo come e ditto di sopra per il qual pozol et mercato over precio confessa haver preditto m^o Jac. hautò et receputo da me prefato Doijmo lire trenta sette a bon conto delli prefati ducati undesi el qual scritto cusi per parte de m^o Jac.^o et di me Doijmo prefato si contentemo l'habin vigor di sententia voluntaria et che possi esser sententiato di qualunque clarissimo signor iusdicente di questa provintia di Dalmatia citato et non presente et absente che cusi esso m^o Jacomo lo faci sententiar per beneficio suo come anche mi Doijmo lippeo per beneficio mio et de più si contentemo tutti doi che non volendo io pagarli il restante delli ducati undisi come hara portato tutte le pietre di esso pozol qui quel che stara in haver prefato restante m^o Jac.^o li debbia corer lire tre al giorno fra che li sia dato ditto restante da me Doijmo prefato et a tutti li mei

danni et interessi se non ge lo desse il sudetto restante quel di come portava tutte et qualunque piere che faro per ditto pozol et versa vice esso m^{ro} Jac.^o si contenta che non attendendomi in condur ditte pietre en tal termine preditoli in questo scritto possi trovar mistro over mistri che mi conduranno et mi daranno il pozol solum spuntado come e scritto drento in questo presente scritto lu qual m^{ro} over m^{ri} li debba pagar ducati vinticinque et non ultra per esso pozol da esser me dadi per prefato m^{ro} Jacomo Radoijcovich per mio interesse non attendendo mi secondo sia obligato et che possi venir mandar il homo mio in scoderlo ditti ducati vinticinque o a me Doijmo vegnando over al domo debbia corer mezo ducato al zorno fina che scoda li suddeti ducatti vinticinque del preditto m^{ro} Jac.^o lu qual die pagar tal spesa per non haver ateso al obligo et che possi presente scritto haver vigor di sententia voluntaria et esser auctorizzato come è ditto di sopra et che prefatto scritto sententiato et auctorizzato cum quello si possi scoder senza ponerlo ne inserirlo in tempore di alcuno dal qual fossi auctorizzato et io Doijmo Lippeo, o scritto il presente scritto da mia man propria come si contien in esso del tutto prefato m^{ro} Jac.^o presente et tre testimonij ho voluto parola per parola secondo si contien in tutto scritto interpretarlo et vulgarizarlo in lingua nostra schiava per inteligentia del ditto m^{ro} Jac.^o radaij-covich et delli testimonij et anche voleva per piu coroboration della verita che esso m^{ro} Jac.^o lo sottoscrive de sua man propria ma disse non saper scriver il che havendo inteso preditto m^{ro} Jac.^o et li testimonij prefati il tenor parola per parola interpretarli lo approbo et ratifico contentandosi in tutto e per tutto di quanto è scritto in esso scritto di observar lo et adempirlo senca cavilation ne tergiversation alcuna presente ditti testimonij che sono questi videlicet Juvan martesich figliol di gastaldo m^{ro} Zuanne Orsilovich stephano milatovich li quali testimonij furono specialmente chiamati à questo et per me sopra di cio pregati et rogati.

Die XI Maij 1585.

Clementissimus Comes et Capitaneus Tragurij sedens in sic instante D. Doimo Lippeo supradicto attenta clausula apposita in supradicto chirographo illud sententiavit laudavit approbavit et ratificavit cui suam et communis Tragurij interposuit auctoritatem pariterque et iudiciale decretum mandans illud exequi.

Trogirski spisi. Historijski arhiv Zadar

* U narječju mletačkom od poggjolo.

- 3) C. *Fisković*, Historički i umjetnički spomenici na Braču, Brački zbornik, 1. Split, 1940, str. 32; K. *Prijatelj* u Bračkom zborniku 4, Zagreb, 1960, str. 175. Natpis na crkvi spominje posvetu a ne gradnju crkve:

HOC TEMPLVM FVNDAVIT CIPRIANVS ZV
VETICH ET FVIT CONSECHRATV. P, R, MVM DNV.
IOANEM. LVCIVM EPISCHOPV. SIBENICENSE
DIE VIII. AVGVSTI
MDXXXIII

Vidi i A. *Cicarelli*, Historični prikaz Pučišća, Split, 1918, str. 15.

- 4) K. *Prijatelj*, o. c. (3).
- 5) 17. jul 1413 . . . Ratcho Milicevich lapicida de Corzula habitator Tragurij . . . fuit contentus et confessus se habuisse et recepisse a ser Andrea Zige libras triginta quatuor . . . pro dote et nomine dotis Clare sue nepotis et uxoris dicti Ratchi.
Trogirski bilježnički spisi, sv. LXVI, svesčič 27, Historijski arhiv u Zadru.

31. Jan. 1470

Ad instantiam Marini Juanovich lapicide de Curzola
1436 (?) 25. I

. . . et Marco Mathei de Ragusio lapicide . . .

1466, 23. sept.

. . . magister Marinus lapicida quondam Michaeli de Spaletto testis . . .

1470 5 jun

... magister Andreas lapicida et magister Domnius de Ragusio etiam lapicida...
1472 27 april

Rasprava na sudu između Stjepana Stafilića i majstora Andrije *lapicide de Corzula* nakon što se ipse magister Andreas *convenit facere et dare conducta hinc Tragurium suis sumptibus expensis et periculo certa laboreria lapidea laborata certarum balconitarum ser Stefano Stafilich civi tragurij precio ducatorum quinque auri* ... Majstor je donio dijelove prozora, ali je spor nastao oko plaćanja carine (dacij) dacijarijima koji su je od Andrije tražili kada je unio te radove iz Korčule u Trogir i bilo mu je presuđeno da je plati.

Ibid. sv. II

Dijelovi gotičkih prozora s grbom Stafilića u gradskom lapidariju Trogira pokazuju način izradbe korčulanskih majstora, koji zaostaje za istančanošću trogirskih klesara. Nije isključeno da je to rad majstora Andrije.

1401... Magistrum Zaninum muratorem de Sibinico habitatorem Tragurij...

Ibid. sv. I

27 oct. 1510

Gradnja franjevačkog samostana u trogirskom Campo piccolo in Conazvine...
M-° Doymo Clarich da Spalato tayapiera die dar per contadi datoli per taiar piere per contrascripto monastier se dovea far come appar per instrumento facto per quondam ser Hercules Brocardo nel 1492 adi 25 novembris...

Ibid.

6 novem. 1559 ... magistrum Georgium lapicidam de Clissa...

Ibid sv. IX

Vidi i C. *Fisković*, Zadarski srednjovjekovni majstori, Split 1959, str. 30, 147.

- 6) C. *Fisković*, Dva pravilnika trogirskih bratovština na hrvatskom jeziku. Čakavska rič, 1, Split, 1971, str. 99—101. Fanfogne su u 17. i 18. st. nazivali i Fafunić. Arhiv Fanfogna-Garagnin u Državnom Arhivu u Zagrebu.
- 7) V. sl. Č. M. *Iveković*, Dalmatiens Architectur und Plastik, tabla 253.
- 8) C. *Fisković*, Graditeljstvo grada Hvara u XVI stoljeću, Radovi 10, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb, 1977, sl. 5. Renesansnim radovima koje tu spomenih treba dodati iskičeni reljefni pilastrici u perivoju ljetnikovca koji pripadaše slikaru V. Kirinu, a u kojemu je uzidano nekoliko kasnogotičkih ulomaka. Renesansnom kiparstvu pripada i glava između voluta u selu Pitvama koja je pogrešno proglašena antičkom, rimskom, pri čemu su izvedeni izvjesni zaključci o njenom postavljanju. (Vidi: Hvarski zbornik 6, Split, 1978, str. 203). Vjerojatno je to završni akroterij renesansnog zvonika na preslicu kao na onom vrh crkvice sa istočne strane gradske Vijećnice, vrh pročelja crkve sv. Barbare u Šibeniku ili na crkvisi sv. Mare u Šibenskom Donjem polju (V.sl. Č. M. *Iveković*, Dalmatiens Architectur und Plastik, Wien 1927, tabla 103 i 66; C. Bima, Giorgio da Sebenico, Milano, 1954; K. Stošić, Sela šibenskog kotara, Šibenik, 1941, str. 52). Tim motivom se pojačava veza između šibenskih i hvarskih kipara u doba renesanse, potvrđena arhivskom građom i ovdje spomenutom, djelima Firentinčeve i Alešijeve škole na Hvaru, Firentinčevim reljefom u Hvaru, a i slogom pročelja stolne crkve tog grada. (V. Gvozdenović, Prilog radionici Nikole Firentinca i Andrije Alešija, Peristil 10-11, Zagreb, 1968, str. 59; D. Domančić, Reljef Nikole Firentinca u Hvaru, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 12, Split, 1960; C. *Fisković*, Hvarska katedrala, Split, 1976). Volute koje ima akroterij iz Pitava ponavljaju se na zabatima stolne crkve u Šibeniku, ali bez reljefnih glava, što također, potvrđuje da je renesansni. Bijaše uobičajen u 16. stoljeću.
- 9) Č. M. *Iveković*, o. c. tabla 3.
- 10) I. *Delalle*, Trogir, vodič po njegovoj historiji, umjetnosti i životu, Split, 1936, str. 54.
- 11) T. *Marasović*, Izvorni izgled ranosrednjovjekovne crkve sv. Marije u Trogiru. Rasprave V, Hauptmannov zbornik, Ljubljana 1966, str. 101.
- 12) C. *Fisković*, Izgled splitskog Narodnog trga u prošlosti. Peristil I, Zagreb 1954, sl. 8.

- 13) *Ć. M. Iveković*, o. c. tabla 3. Sada samostan Benediktinki.
- 14) *M. Perojević*, Postanak Kaštela, Sarajevo, 1934, s. na str. 21.
- 15) V. sl. *K. Cicarelli*, Vitturijev utvrđeni dvorac u Kaštel-Lukšiću. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 14, Split, 1962, str. 166, 167. Balkon na sjevernoj pročelnoj strani kaštela nad glavnim ulazom je romantična tvorevina 19. stoljeća.
- 16) O gradnji temelja Kaštel-Novoga postoje ova dva dokumenta: Copia tratta da un volume esistente nella cancellaria civile di Traù. Carta 223, 224.

1512, indictione 15. Die 11 novembris.

Actum in cancellaria regiminis Tragurii, coram examinatore comunis Domini Paulo de Andreis quondam Domini Ioannis nobili, et ser Nicolao Borgoforte, ac ser Ioanne Gaia civibus Tragurii, testibus vocatis et rogatis.

Ibique, cum sit, quod Dominus Paulus Antonius Cippicus quondam Domini Petri, nobilis Tragurii sit aedificaturus unum aedificium in Campo Magno Tragurii subtus ecclesiam S. Petri de Tragurio, infra ultimas seccas in mari, ubi poni fecit cum infranotatis magistris palos pro metis, et confinibus: Icirco idem Dominus Paulus Antonius Cippicus, ex una, et Magistri Paulus Sudievich, et Iacobus Marchovich de Tragurio, lapicidae, ex altera, ad hanc conventionem et pacta infrascripta insimul devenerunt et deveniunt, videlicet. Dicti magistri Paulus et Iacobus promisserunt, et sic se obligaverunt tenore praesentis publici instrumenti facere fundamentam dicti aedificij in mari, ponendo primum fundamentis cursum ad minus pedes quinque latum, et pro quadro passus septem, eundo cum dicta fundamenta gradatim scarpando usque ad ultimum cursum caelum versus. Ita quod ultimus cursus sit passum sex pro quadro desuper aquam. Item quod à parte austri dicta fundamenta, sint altitudinis pedum octo ubi est maius fundum ad cantonatum, garbinum versus; et quod ire debeant ad livellum ab extra, adaequando totum quadrum fundamentis et quòd fundamenta, qua erint desuper aquam sint laborata ad scarpellum, prout est illa castrii quondam Domini Coriolani Cippico; et quod ultimus cursus sit latus pedum trium ad minus. Qui vero magistri Paulus, et Iacobus obligaverunt se dicta fundamenta fabricaturos ad laudem cuiuslibet boni magistri, conducendo tota ipsa fundamenta, laborando, ac ponendo ea in mari, et opere ut supra, omnibus ipsorum magistrorum sumptibus, et expensis: dando eis dictus Dominus Paulus Antonius agutos travos, calcinam, cordas et tanaias, quae erunt ad dictum fundamentum ponendum necessaria. Insuper promiserunt antedicti magistri per totum mensem marcij incipere ad fundamentum aedificium, et donec non fuerit perfecta tota ipsa fabrica, non recedere à dicto laborerio, nec ire alio ad laborandum; pro qua verò fundamenta, et fabrica sicut promittitur, per dictos magistros facienda, dictus dominus Paulus Antonius dare et exbursare cum effectu promisit praefatis magistris Paulo, et Iacobo ducatos centum et triginta quinque auri ad rationem Lire 6 : 4 pro singulo ducato, pro parte cuius mercati dicti magistri Paulus, et Iacobus confessi fuerint habuisse, et sic habuerunt in praesentia mei notarii, et testium praedictorum à dicto domino Paulo Antonio ibidem exbursante, ducatos triginta quinque auri. Promittentes dictae partes ad invicem, et vicissim, solemnem stipulationem interveniente, vel venire, per se, vel per alios, aliquo quaesito colore, sub poena dupli, et refectionis damnarum, et expensarum litis, et extras sub obligatione omnium bonorum suorum.

L.S.S.M.

Giuseppe Monti cancelier civile di Traù hà copiato fedelmente incontrato, sottoscritto, sigillato.

Copia tratta da un volume esistente in cancellaria civile di Traù. Carta 250.

1513. Indicatione prima, die 25 Mensis ianuari

In cancellaria regiminis, coram examinatore domino Iacobo Cippico quondam domini Marci, et presentibus ser Donato de Casottis quondam domini Marini, et ser Antoni de Chiudis, testibus vocatis et rogatis.

Ibique dominus Paulus Antonius Cippicus quondam domini Petri, nobilis Traugurii, per se, et heredes suos, ex una, et magistri Pasinus de Pavia, Nicolaus

Leonich, Nicolaus Zudienich, Matheus Benasich ibi praesentes, et Antonius Leonich absens, (qui tamen ratificabit) ad hanc conventionem devenerunt, et deveniunt insimul, videlicet. Dicti magistri lapicidae promiserunt, et se obligaverunt dicto domino Paulo Antonio facere passos centum viginti quadrorum, ita quod minor eorum sit longus, et latus duorum pedum, et altitudinis minor sit unius pedis cum dimidio, qui sint laborati ad pontam pontaroli, ed ad pontam martelli in scarpam, ad laudem cuiuslibet boni magistri, ita quod possint poni in opere absque aliqua alia expensa dicti domini Pauli Antonij. Pro quolibet verò paruo dictorum quadrorum, ut supra, laborandorum dictus dominus Paulus Antonius dictis magistris promisit dare, et solvere solidos quindecim parvorum: Item supra-scripti magistri se se obligaverunt dicto domino Paulo Antonio facturos migliaria decem lapidum à migliario laborata ad laudem bonorum magistrorum ut supra, qui possint poni in opere ut supra, et quòd pro quolibet migliario teneantur dicti magistri dare dicto domino Paulo Antonio cantonos decem laboratos pro quolibet migliario, longos duos pedes cum dimidio, et altos unum pedem, qui possint poni in opere, et laborerio absque aliqua alia expensa, ut supra; et hoc pretio, et sic dictus dominus Paulus Antonius se obligavit dictis magistris datum, et soluturum libras quindecim parvorum pro quolibet migliario. Pro parte cuius laborerij dictus dominus Paulus Antonius manualiter, et cum effectu in praesentia nostra, aexaminatoris, et testium exbursavit libras viginti parvorum pro quolibet ipsorum magistrorum. Pro quibus denariis, et de illis, quos dicti magistri in dies tangent, et recipient ad dicto domino Paulo Antonio omnes praedicti magistri et quilibet eorum, simul et insolidum se constituerunt plegios, et principales solutores unus pro altero, et alter pro altero: Promittentes ad praesens ire ad petram, et ab ea non discedere, nec alicui laborare, donec, et quousquè tota dicta opera per eos non fuerit ad finem debitum perducta; obligando ad hoc omnes praedicti insolidum bona eorum praesentia, et futura, ubilibet existentia; videntes quòd praesens instrumentum habeat simul et insolidum realiter, et personaliter etc. Promittentes quoque praefati magistri dictos lapides, tam quadronos quam lapides à migliario, et cantonos conducere ad litus maris, ita quòd de ipso litore in barca transferantur absque aliquo itinere faciendo. Promittentes dictae partes praedictae attendere, et observare, non contrafacere, dicere, vel venire sub poena dupli, refectionis dammorum, et expensarum litis, et extra, cum obligatione bonorum suorum, praesentium et futurorum.

Dicto die, in cancellaria regiminis, praesente antescritto examinatore, Antonius Leonich, suprascriptus, intellecto tenore suprascripti instrumenti, ratificavit contenta in eo, submittens se pactis et obligationibus in eodem appositis; consistens pro eius parte habuisse libras viginti, prout alii magistri habuerunt praesentibusque ser Michaele Stanosevich et ser Iacobo de Leonardis, testibus etc.

Giuseppe Monti cancellier civile di Traù hà copiato fedelmente sottoscritto, sigilito.

Locus sigilli sancti Marci

Arhiv Marije Cipiko, Kaštel-Štafilic. Kod tih nasljednika stare obitelji se sačuvaše rodoslovna stabla i neki prijepisi dokumenata Cpikova roda, a i slika Bogorodice koju je objavila K. Cicarelli u Prilozima povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 12, Split, 1960.

- 17) S. *Machiedo*, Projekt za restauraciju kaštela u Kaštel-Novom, Peristil 8—9, Zagreb, 1966, str. 95.
- 18) P. *Andreis*, Povijest grada Trogira I, Split, 1977, str. 301; C. *Fisković*, Opis trogirске katedrale iz XVIII stoljeća, Split, 1940, str. 60, bilješka 65.
- 19) Slika obnovljenog kaštela s balkonom donesena je u časopisu Mogućnosti. Fotografije su u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu.
- 19a) U Blatu, u Žrnovu i Zavalatici, ali u skučenom obliku.
- 20) D. S. *Karaman*, Bihać e la storia della riviera della Castella. Rukopis u Muzeju grada Splita, str. 210, 713, 728.
- 21) Die 17. junij 1562.

Hoc est inventarium bonorum mobilium repertorum in domo q. D. Joannis Statilei factum ad instantiam domini Michaelis Statilei uti tutoris et amatoris

filiorum dicti q. Domini Johannis... una coppa grande d'argento dorata in pezzi doi lavorata all'ungaresca con il suo coperto...

Uno par de pendenti d'argento indorati alla croatta disse esser in pegno da Marcalas...

Uno gotto longo d'arzeno grande all'ungaresca con tre pedate piccole...

Sculiere 23 d'arzeno lavorade et parte adorate alla ungharesca...

Una tazza d'arzeno, con pendenti d'arzeno grande alla croata...

Uno fiasco di peltre alla ungharesca...

Uno gotto d'arzeno grandio indorato lavorato alla ungharesca...

Due tazze d'arzeno indorate in pegno disse dalla madona de messer Hieronimo Lippeo...

Una sculiera d'arzeno alla ungharesca...

Una spada alla sciacona fornida d'arzeno...

Trogirskih arhiv, sv. X, Historijski arhiv u Zadru.

- 22) *F. Heyer*, Wappenbuch des Königreich Dalmatien, Nürnberg 1873, str. 54, tabela 36. U dominikanskoj crkvi u Trogiru je nadgrobna ploča Rose Lippeo s grobom njene obitelji, koju ovdje objavljujem.
- 23) O.c. str. 36.
- 24) O.c. str. 182.
- 25) *Vj. Omašić*, Petstota godišnjica postanka Kaštela, Slobodna Dalmacija Split, 15. V 1976.
- 26) O.c. (1), str. 244. I doista ona je spomenuta u skici rodoslovnog stabla. Arhiv Garanjin-Fanfogna, kutija 7. Br. 24/15. Državni arhiv Zagreb.
- 27) Ibid. str. 245.
- 28) O.c.
- 29) V. sl. *Č. M. Iveković*, o. c. tabla 65; *M. Perojević*, o. c. (14). str. 35.
- 30) V. sl. *C. Fisković*, Splitska renesansna sredina. Dani hrvatskog kazališta III. Renesansa, sl. uz. str. 305.
- 31) *C. Fisković*, Trifun Bokanić u Hvaru. Peristil 16—17, Zagreb, 1974, sl. 6, 8, str. 61.
- 32) *Č. M. Iveković*, o. c. tabla 253.
- 33) Ibid, tabla 303, 318.
- 34) *C. Fisković*, Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 17, split, 1968, str. 211.
- 35) *C. Fisković*, Opis trogirске katedrale iz 18. stoljeća, Split, 1940. str. 41.
- 36) *C. Fisković*, Zaštita kulturnih spomenika u splitsko-trogirskim kaštelima. Eseji, Zagreb, 1977, str. 139—149; *I. Babić*, Zašto industrijska zona na zapadnom rubu Kaštelanskog polja? Nedjeljna Dalmacija, Split, 9. III. 1980. Vidi o tome i broj 10. časopisa Mogućnosti, Split, 1980. posvećenog Trogiru i zaštiti njegovih spomenika.
- 37) Talijanska lirika od postanka do Tassa, Split, 1968., str. 112, Izabrao, preveo i priredio F. Čale.